

The Journal of Academic Social Science Studies

International Journal of Social Science
Volume 6 Issue 4, p. 283-303, April 2013

İLKÖĞRETİM 4 VE 5. SINIF ÖĞRENCİLERİNİN ÇEVREYE YÖNELİK TUTUM ve ALGILARININ ÇEŞİTLİ DEĞİŞKENLER AÇISINDAN İNCELENMESİ*

*INVESTIGATION OF PRIMARY 4 TH AND 5 TH GRADE STUDENTS'
ATTITUDES AND PERCEPTION TOWARDS ENVIRONMENT ACCORDING
TO SEVERAL VARIABLES*

Serdar SAĞLAM
Sınıf Öğretmeni/ Kırıkkale

Yrd. Doç. Dr. Mutlu Pınar DEMİRCİ GÜLER
Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fak. Sınıf Öğrt. ABD

Abstract

Environment and environmental education terms have been getting importance since 1995. Increasing of industry, production and consumption practices day by day has caused running out of environmental sources or damaging them so that in order to be able to use available resources efficiently, environmental education has been focused. In the process of achieving environmental education aims, attitude and perception are rather important factors. There are many variable effecting attitude and perception. The leading ones are gender, knowledge level, socioeconomic status and literacy level of students' parents. From that perspective, main aim of this study is to examine primary 4 th and 5 th grade students' attitudes and perception towards environment in accordance with gender, class level, literacy level of students' parents and economic level of students' parents. The fact that the survey is focused on students educated in 4th and 5th classes is important to determine

* Bu çalışma, Serdar Sağlam tarafından hazırlanan ve Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nce kabul edilen yüksek lisans tezinin bir bölümüdür.

negative attitude and perception and to prevent them. Study group of the survey was 343 students educated in 4th and 5th classes in 5 elementary schools in Kırıkkale. They were selected randomly. Survey model was employed in that study and the instruments were Environmental Attitude and Perception scale.

According to findings, students' attitude and perception toward environment are generally positive, and attitude and perception towards environment differ in class levels, gender and education level of students' fathers, but they do not differ in economic status and education level of students' mothers. With the help of the findings, in order to develop students' attitude, the followings can be advised: curriculum should be revised, students should be directed and advised to participate in activities related to environment and lastly parent training programs should be given importance.

Key Words: Environmental education, attitude and perception

Öz

Çevre ve çevre eğitimi kavramları özellikle 1970'li yıllardan itibaren önem kazanan kavramlardır. Sanayii, üretim ve tüketim alanlarındaki faaliyetlerin giderek artması, çevresel kaynakların tükenmesi ya da zarar görmesine neden olmuş, dolayısıyla var olan kaynakların verimli ve bilinçli kullanılmasının önemi daha da artmıştır. Bu nedenlerle "çevre eğitimi" özellikle son yıllarda çevre problemlerinin çözümünde odak konulardan biri haline gelmiştir. Çevre eğitimi, genel anlamda çevre bilincine sahip, doğal, tarihi, kültürel, sosyo estetik değerlerin farkında; çevreye ilişkin duyarlı, kalıcı, olumlu davranış ve tutumlara sahip ve sorunların çözümünde sorumluluk alan bireyler yetiştirmek olarak tanımlanabilir. Çevre eğitiminin amacına ulaşmasında bireylerde var olan tutum ve algı oldukça önemli faktörlerden olup bir çok değişkenden etkilenmektedirler. Bu faktörlerden bazıları, cinsiyet, bilgi düzeyi, sosyoekonomik durum ve ebeveynlerin eğitim düzeyidir. Bu anlamda bu çalışmanın temel amacı, ilköğretim 4 ve 5. sınıf öğrencilerinin çevreye yönelik tutum ve algılarını cinsiyet, sınıf düzeyi, ebeveynlerinin eğitim düzeyi ve ailenin gelir düzeyi değişkenlerine göre incelemektir. Araştırmanın ilköğretim 4 ve 5. sınıf seviyesinde yapılması olumsuz tutum ve algıların tespiti ve önleyicilik açısından önemlidir. Araştırmanın çalışma grubunu Kırıkkale İl'indeki ilköğretim okullarından random yolla seçilmiş 5 ilköğretim okulundaki 4 ve 5. sınıf düzeyinde 343 öğrenci oluşturmaktadır. Tarama modeline göre yapılmış olan araştırmada Çevreye Yönelik Tutum ve Algı Ölçeği ölçme aracı olarak uygulanmıştır.

Yapılan analizler sonucunda öğrencilerin çevreye yönelik tutum ve algılarının genel olarak olumlu olduğu, çevre konularına yönelik tutum ve algılarının sınıf seviyesine, cinsiyete ve öğrencilerin babalarının eğitim seviyesine göre farklılık gösterirken, gelir durumu ile annelerinin eğitim seviyesine göre farklılaşmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Çalışmadan elde edilen bulgular ışığında öğrencilerin konuya yönelik tutumlarını geliştirmek amacı ile müfredat programlarının revize edilmesi, öğrencilerin çevre konularına yönelik

aktivitelerde yer almalarının sağlanması ve teşvik edilmesi ve aile eğitim politikalarına önem verilmesi önerilebilir.

Anahtar Kelimeler: Çevre eğitimi, tutum ve algı

GİRİŞ

Günümüzde bir çok alanda üretim ve tüketim faaliyetlerinin artması bu faaliyetlerin girdi kapsamındaki hammaddelerinin çevreden sağlanması ve atıklarının tekrar çevreye bırakılması geri dönülemez nitelikte çevresel problemlerin ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Çevre bir çok döngüyü içinde barındıran bir sistemler bütünüdür. Doğaya bırakılan hiçbir madde kaybolmadığı gibi ekosistemdeki döngüler neticesinde etkisini her alanda gösterebilmektedir. Bu nedenle çevreyi baz alan çalışma programlarında amaç, çevreye yönelik en az zararlı ihtiyaçların giderilmesidir. Bu anlamda son dönemde çevresel sürdürülebilirlik kavramı kapsamında çevre eğitimi, çevresel bilinç, algı, tutum gibi kavramlar ön plana çıkmış, eğitim programları kapsamında yer almaya başlamıştır.

Çevre eğitimi genel anlamda; bireylerin çevresel sorumluluklarının bilincinde olmalarını ve yarattıkları çevre sorunlarının çözümüne katılımlarını sağlama (Yaşar, Yaşar ve Yalçın, 2011: 1), bilişsel, duyuşsal ve psiko-motor öğrenme alanlarına hitap ederek (Erten, 2004:3), yeni bir insan tipini, ahlak anlayışını ve tüketim bilincini topluma kazandırmayı, ihtiyacı kadar tüketen, gelecek nesillere karşı sorumluluk hisseden, çevre sorunlarına karşı duyarlı ve bilinçli bir insan modeli yetiştirmeyi hedefler (Gökmen, 2008:11). Bu anlamda toplumun tüm kesimlerinde çevre bilincinin geliştirilmesi, çevreye duyarlı davranış ve tutumlara sahip bireylerin yetiştirilmesi; doğal, tarihi, kültürel, sosyo estetik değerlerin korunması, sorunların çözümünde aktif katılımın ve görev bilincinin sağlanması olarak tanımlanabilir (Çevre ve Orman Bakanlığı, 2011; TÜKÇEV, 2012, Alım, 2006). Çevre eğitimi aynı zamanda ekolojik bilgilerin bireylere aktarılmasının yanı sıra bireylerde çevreye yönelik tutumların gelişmesini ve bu tutumların davranışa dönüşmesini de sağlamayı amaçlar. Bu amaçlar doğrultusunda bireylere çevre eğitimi vermek için, doğal çevrenin içinde bireylerin birebir aktif olduğu, doğa eğitimleri; yağmurun nasıl oluştuğu, bitkilerin nasıl büyüdüğü gibi doğa olayları hakkında bilgi edindikleri çevre hakkındaki eğitim, ve çevrenin korunması ve bozulan dengeye karşı tedbirler alınması ile ilgili verilen eğitimler mevcuttur (Kesicioğlu ve Alisinanoğlu, 2009). Çevre eğitiminin amaçları hem bilişsel hem de duyuşsal alana yöneliktir. Bilişsel alandaki amaçları, kişileri çevre okuryazarı kılmaya yönelikken, duyuşsal alandaki amaçları, çevreye ve çevre sorunlarına karşı değer ve tutumları oluşturmaya yöneliktir (Deniş ve Genç, 2010: 9).

Çevre eğitimi, tek başına bir konu olmaktan ziyade birçok konuya uygulanabilecek, birçok ders içerisinde verilebilecek bir eğitimidir. Çevre eğitimi

hedeflerine, fen ve teknoloji dersinde su döngüsü konusu işlenerek ulaşılabileceği gibi, tarih dersinde doğal kaynakların yeni bir ulusun gelişimindeki önemi üzerinde durularak da ulaşılabilir. Çevre eğitimcilerinin çoğu branş öğretmenlerini, öğrencilerin derse karşı ilgilerini sağlamak için çevre ile ilgili konuları derslerine katmaya teşvik etmektedirler. Çevreyle ilgili konular ayrıca müfredat programı ve gerçek dünya arasında önemli bir bağlantı kurulmasını sağlamaktadır. Sınıf içerisinde çevre eğitimi ile ilgili programlar, problem çözme becerisinin sağlanması, çevre bilgisi ve çevreci faaliyetlerde bulunma becerisinin kazanılmasını sağlamaktadır (Ayvaz, 1998).

Çevre konusunda verilen eğitim ve bilinçlendirme faaliyetlerinin amacına ulaşması bireylerin konuya ilişkin sahip oldukları tutumları ile doğrudan ilgilidir. Çevreye yönelik tutum, çevreye karşı tutarlı, olumlu veya olumsuz tavırlar sergileme biçiminde kendini gösteren öğrenilmiş eğilimler olarak tanımlanmıştır (Pelstring,1997 den aktaran Deniz ve Genç, 2010). Tutum, genel olarak duygusal içerikli fikirler, inançlar, ön yargılar, eğilimler, değerlendirme ve hazır olma durumu gibi kavramlarla tanımlanabildiği gibi bireylerin belirli objelere ya da kişilere karşı, geçirdiği çeşitli deneyimler sonucu düzenli bir tavır alışları, davranış biçimleri olarak da söylenebilir.

Eğitim ve öğretim sürecinde tutumların ölçülmesi, öğrenenin belli zaman birimindeki tutumlarını tespit ederek ilerideki davranışını tahmin etmek, içinde buldukları koşullarla ilgili tutumlarını saptamak, tutumlarını değiştirmek ya da yeni tutumlar oluşturmak üzere öğrenenlerin mevcut tercihlerini öğrenmek gibi çeşitli açılardan yarar sağlamaktadır (Yılmaz, 2006: 14). Bireylerin tutum ve davranışları geniş oranda içinde bulunduğu sosyal ortam tarafından biçimlendirilir. Bu anlamda ebeveynlerin eğitim durumu, annenin çalışıp çalışmaması, sosyoekonomik seviye, kişilik ve cinsiyet özellikleri de önemli yer almaktadır (İnceoğlu,2010,120-150).

Araştırmanın Amacı

Çalışmanın amacı ilköğretim 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin çevre konularına yönelik tutum ve algılarının sınıf düzeyleri, cinsiyetleri, ailelerinin gelir durumu ve anne babalarının eğitim düzeyine göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemektir. Böylelikle henüz somut işlemler döneminde yer alan öğrencilerin bu konulara ilişkin duyarlılıkları çeşitli değişkenler açısından incelenecektir. Çalışmanın belirtilen sınıf seviyesinde yapılmasının nedeni, bireylerde bu dönemde var olan bilişsel ve duyuşsal etmenlerin ilerideki öğrenmeleri büyük oranda etkileyecek olmasıdır.

YÖNTEM

Araştırma Modeli

Araştırma tarama modelinde temellendirilmiştir. Tarama modeli bir konuya ya da olaya ilişkin katılımcıların görüşlerinin ya da ilgi, beceri, yetenek, tutum vb. özelliklerin belirlendiği genellikle diğer araştırmalara göre görece daha büyük örneklem üzerinde yapılan araştırmalara denir (Büyüköztürk ve diğerleri, 2009). Bu tür araştırmalarda ilgilenilen olay , madde, birey, grup, kurum, konu vb. birim ve duruma ait değişkenler ayrı ayrı betimlenmeye çalışılır (Karasar, 2007). Tarama

araştırmalarında öncelikle büyük bir topluluğun bir konuyla ilgili görüşlerinin yada özelliklerinin (inanç, bilgi, tutum, kaygı, ilgi vb.) betimlenmesi için, topluluğu temsil edebilecek insanlardan oluşan bir parçası (örneklem) seçilir, daha sonra araştırma için ihtiyaç duyulan verilerin toplanarak yorumlanması ve bulgulanması aşamalarına geçilir (Fraenkel ve Wallen , 2006 ;Akt. Büyüköztürk ve diğerleri, 2009):

Çalışma Grubu

Araştırmada çalışma grubu kolay ulaşılabilir durum örnekleme yöntemi kullanılarak belirlenmiştir. Bu yöntem araştırmacıya hız ve pratiklik kazandırır. Çünkü bu yöntemde araştırmacı yakın olan ve erişilmesi kolay olan bir durumu seçer. Kolay ulaşılabilir durum örnekleme nitel araştırmalarda yaygın olarak kullanılan bir yöntemdir (Yıldırım ve Şimşek, 2008). Araştırmanın çalışma grubu Kırıkkale ilinde faaliyet göstermekte olan 50 ilköğretim okulundan random yolla belirlenmiş olan beş ilköğretim okulu ve her bir okuldan her sınıf seviyesinde ikişer şube yine random yolla seçilerek oluşturulmuştur. Çalışma grubunda toplam 343 öğrenci bulunmaktadır. Çalışma grubuna ilişkin sayısal veriler aşağıda verilmiştir.

Demografik Özellikler

Çalışma kapsamında yer alan öğrencilerin okullara, sınıf düzeyine, cinsiyetlerine, ailelerinin aylık gelir düzeyi ve anne babalarının eğitim düzeyine ilişkin bilgiler aşağıda tablolar halinde sunulmuştur.

Tablo 1. Çalışma Grubunun Okullara Göre Dağılımı

Okul Adı	N	%
A İ.O.	101	29,4
B İ.O.	89	25,9
C İ.O.	78	22,7
D İ.O.	40	11,7
E İ.O.	35	10,2
Toplam	343	100

Çalışma grubunun % 29,4'ü A İlköğretim Okulu'nda, %11,7'si B İlköğretim Okulu'nda, %10,2'si C İlköğretim Okulu'nda, % 25,9'u D İlköğretim Okulu'nda ve %22,7'si E İlköğretim Okulu'nda öğrenim görmektedir.

Tablo 2. Çalışma Grubunun Sınıf Düzeylerine Göre Dağılımı

Sınıf Düzeyi	N	%
5. Sınıf	187	54,5
4. Sınıf	156	45,5
Toplam	343	100,0

Çalışma grubunun % 45,5'i 4. sınıf, % 54,5'i ise 5. sınıfta öğrenim görmektedir.

Tablo 3. Çalışma Grubunun Cinsiyete Göre Dağılımı

Cinsiyet	N	%
Erkek	152	44,3
Kız	191	55,7
Toplam	343	100,0

Çalışma grubunun % 55,7'si kız, % 44,3'ü erkek öğrencilerden oluşmaktadır.

Tablo 3. Çalışma Grubunun Ailelerinin Aylık Gelir Düzeyine göre Dağılımı

Ailenin Gelir Düzeyi	N	%
500 TL ve altı	32	9,3
501-1000 TL	87	25,4
1001-2000 TL	148	43,1
2001-4000 TL	61	17,8
4001 TL ve üstü	15	4,4
Toplam	343	100

Çalışma grubunun % 43,1'inin ailesinin aylık gelir düzeyi 1000 ile 2000 TL arasındadır. %25,4'ünün 500 ile 1000 TL arası, % 17,8'inin 2000 ile 4000 TL arası, % 4,4'ünün 4000 TL üzeri geliri bulunmaktadır. % 9,3'lük bir kesimin ise ailesinin aylık geliri 500 TL ve altındadır.

Tablo 5. Çalışma Grubunun Ebeveynlerinin Öğrenim Düzeyine Göre Dağılımı
Ailenin Öğrenim Düzeyi

	İlköğretim		Lise veya dengi okul		Yüksekokul/Fakülte ve Üzeri		Toplam	
	N	%	N	%	N	%	N	%
Anne	151	44,1	136	39,7	56	16,3	343	100
Baba	70	20,4	169	49,3	104	30,3		

Çalışma grubunun baba eğitim düzeyine bakıldığında, %49,3'ünün babasının lise veya dengi okuldan mezun olduğu görülmüştür. % 30'luk bir kesim yüksekokul ya da fakülte mezunu olup, % 20,4'ü ise ilköğretim ve altı bir okul türü mezunudur.

Çalışma grubunun annelerinin öğrenim düzeylerine bakıldığında ise % 44,1'lik bir kesimin annesinin ilköğretim veya altı okul türü mezunu, % 39,7'sinin lise veya dengi okul, % 16'lık bir kesimin ise yüksekokul ya da fakülte mezunu olduğu tespit edilmiştir.

Veri Toplama Araçları

Bu araştırmada veri toplama aracı olarak Çevreye Yönelik Tutum ve Algı Ölçeği uygulanmıştır. Ölçek Uzun (2007), Akkurt (2007), Özpınar (2009), Atasoy (2005) ve Baş (2010)'ın çalışmalarından derlenerek hazırlanmıştır. Bu çalışmaların seçilmesinde daha önce uygulanıp başarılarının ortaya konulduğu ve bu türden bir çalışma için uygun kaynaklar olmaları etkili olmuştur. Öncelikle 55 sorudan oluşan bir madde havuzu oluşturulmuş, istatistiksel işlemler doğrultusunda ve ardından çevre eğitimi alanında uzman 6 öğretim üyesinin görüşleri de alınarak madde sayısı 33'e indirilmiş ve son halini almıştır. Ölçek 5'li likert tipinde olup, 18 adet olumlu 15 adet de olumsuz ifade içermektedir. Analiz sırasında olumsuz maddeler ters yönde puanlandırılmıştır. Ölçekte her soruya verilebilecek en düşük puan 1, en yüksek puan 5' dir. Ölçekten toplamda en düşük 33 en yüksek 165 puan alınabilmektedir. Ölçeğin güvenilirlik değeri olan alfa katsayısı yapılan pilot uygulaması sonucu .77 olarak hesaplanmıştır Yapılan uygulama sonucunda alfa güvenilirlik katsayısı .84 çıkmış ve ölçeğin güvenilir sonuçlar verdiği şeklinde yorumlanmıştır.

BULGULAR ve YORUM

Araştırma kapsamında öğrencilere uygulanan Çevreye Yönelik Tutum ve Algı Ölçeğinden elde edilen madde aritmetik ortalamaları ve madde toplam puanları ile bu puanların çeşitli değişkenler açısından irdelenmesi aşağıda yorumlanmıştır.

Tablo 6. ÇYTÖ Madde Aritmetik Ortalama ve Toplam Aritmetik Ortalamaları

Ölçek Maddeleri	\bar{x}	$\Sigma \bar{x}$
1. Okulumuzda yapılacak olan çevre temizliği ile ilgili çalışmalarda yer almaktan zevk duyarım	4,43	1520
2. Şehirlerde gecekondulaşma, bir çevre sorunu değildir.	3,15	1081
3. Çevre temizliği sadece belediye işçileri ve çöpçülerin görevidir.	3,56	1222
4. Ormanların arttırılması hava kirliliğini azaltabilir.	4,25	1457
5. Kullanılmış pil, saat, plastik gibi maddeler toprağı kirletir.	4,33	1484
6. Suların kirlenmesi suda yaşayan canlılara da zarar verir.	4,50	1545
7. Su kaynaklarının aşırı israfı da en az kirlilik kadar ciddi bir sorundur.	4,11	1411
8. Çevreyi kirleten fabrikaların kapatılması buralarda çalışan insanların aç kalmasına sebep olur.	3,54	1215
9. Erozyon sonucu sulara taşınan topraktaki atık maddeler sulara karışarak suları da kirletir.	4,21	1444
10. Tarımla uğraşan insanların eğitilmesi toprak kirlenmesini engelleyebilir.	3,72	1276
11. Erozyon toprak kirlenmesini hızlandıran bir nedendir.	3,84	1318
12. Büyük şehirlerden toplanan atıkların şehir dışındaki boş arazilere	4,02	1378

bırakılması toprak kirlenmesini hızlandırır.		
13. Trafik yoğunluğu gürültü kirliliğini arttıran bir etkidir.	4,27	1464
14. Yüksek sesli müzik gürültü kirliliğine sebep olmaz.	3,45	1185
15. Gürültü kirliliğini azaltmak için kirliliğe sebep olan iş yerleri şehir dışına taşınmalıdır.	3,46	1187
16. Sokak aralarında dolaşan seyyar satıcılar gürültü kirliliğine sebep olmamaktadır.	2,94	1007
17. İnsanların doğal kaynakları savurganca kullanmaya hakkı vardır.	3,50	1202
18. Fen ve Teknoloji dersindeki çevre ile ilgili konular çevre bilincinin oluşması için yeterlidir.	3,22	1103
19. Bir gün içecek temiz su bulamayacağımızdan korkuyorum.	4,27	1465
20. Gelecekte hava kirliliği yüzünden birçok kişi hastalanabilir ve hatta ölebilir.	4,17	1432
21. Denizlerin, göllerin ve nehirlerin nasıl temiz tutulması konusundaki bilgileri öğrenmek isterim	4,34	1489
22. İnsanların et ihtiyacının karşılandığı hayvanlar korunması gereken en önemli türlerdir.	2,22	763
23. Çevre sorunlarının çözümlenmesinde kişisel sorumluluklarım olduğunun farkındayım.	4,21	1444
24. Bütün bitki ve hayvanlar çevrede önemli bir role sahiptir.	4,34	1488
25. Türkiye'de çevre kirliliği sorunu yoktur.	3,76	1289
26. Piknik, plaj, orman gibi çöp kutusu olmayan yerlerde çöplerimi mecburen herhangi bir yere atarım.	3,58	1228
27. Satın aldığım malların çevreye zarar verip vermediğine dikkat etmem.	3,46	1187
28. Teknolojinin yararları zararlarından fazladır.	3,00	1030
29. Çevre sorunları her zaman vardır ve çözülmektedir, bu nedenle gelecekle ilgili kaygı duymaya gerek yoktur	3,08	1056
30. Güneş, rüzgar ve su gibi doğal enerji kaynakları hiçbir zaman tükenmeyecektir bu yüzden dünyada enerji sıkıntısı söz konusu olmayacaktır.	3,13	1074
31. Önümüzdeki birkaç yıl içinde çevre sorunları sona erecektir.	3,00	1030
32. İnsanlar için zararlı bir canlı türünün yok edilmesinde bir sakınca yoktur.	3,09	1059
33. İnsanların doğadan sınırsızca faydalanma hakkı vardır.	2,78	952
Toplam	120,3	41282

Araştırmada çalışma grubuna uygulanan Çevreye Yönelik Tutum ve Algı Ölçeğinden elde edilen madde aritmetik ortalamaları ve madde toplam puanları incelendiğinde çalışma grubunun en çok desteklediği ifade “Suların kirlenmesi suda yaşayan canlılara da zarar verir” ifadesidir ($\bar{x} = 4.50$ ve $\sum \bar{x} = 1545$). Öğrencilerin suyun bir ekosistem olduğu bilgisine ve oluşacak bir kirlilikten bu ekosistemde bulunan

bütün canlıların olumsuz etkileneceği konusunda olumlu tutum ve algılara sahip olduğu görülmüştür.

Tablo 6 incelendiğinde, çalışma grubunun en yüksek ikinci ortalamasının “Okulumuzda yapılacak olan çevre temizliği ile ilgili çalışmalarda yer almaktan zevk duyarım” ifadesi olduğu görülmektedir ($\bar{x} = 4.43$ ve $\sum \bar{x} = 1520$). Bu veri öğrencilerin çevre temizlik çalışmalarına katılma konusunda olumlu tutum ve algılara sahip olduklarını göstermektedir. Çalışma grubunun $\bar{x} = 4.34$ gibi yüksek bir oranda katıldığı ($\sum \bar{x} = 1489$). “Denizlerin, göllerin ve nehirlerin nasıl temiz tutulması konusundaki bilgileri öğrenmek isterim” ifadesi de öğrencilerin çevrelerini korumaları konusunda istekli oldukları şeklinde yorumlanabilir. Yine bu ifade ile ilgili olarak araştırmanın uygulandığı Kırıkkale İli’nin içinden geçmekte olan Kızılırmak’ın öğrencilerin konu ile ilgili farkındalıklarını artırdığı düşünülebilir. Çalışma grubunun yine $\bar{x} = 4.34$ oranında desteklediği ($\sum \bar{x} = 1488$). “Bütün bitki ve hayvanlar çevrede önemli bir role sahiptir.” ifadesi öğrencilerin doğadaki varlıklardan hiçbirinin gereksiz olmadığı dolayısıyla insanların bunlardan herhangi birine zarar vermesinin doğru olmayacağı yönünde tutum ve algılara sahip olduklarını düşündükleri şeklinde yorumlanabilir.

Araştırmada “Kullanılmış pil, saat, plastik gibi maddeler toprağı kirletir.” ifadesi de yüksek oranda desteklenmiştir ($\bar{x} = 4.33$ ve $\sum \bar{x} = 1484$). Çıkan bu sonuç, öğrencilerin, kimyasal maddeler içeren ve toprakla teması sonucu toprağı büyük zarar veren bu atık maddelerin etkisinin ve zararının farkında olduklarını göstermektedir. Bu görüş ve bilinçteki öğrencilerin geri dönüşüm konusunda bilgilendirilmesi sonucu hem çevreye zarar vermemesi hem de çevre ve ekonomiye faydalı bir davranışta bulunmasını sağlamak çok daha kolay olabilir. Araştırmada “İnsanların et ihtiyacının karşılandığı hayvanlar korunması gereken en önemli türlerdir” ifadesi de en düşük aritmetik ortalamaya sahip ifade olarak ortaya çıkmıştır ($\bar{x} = 2.22$ ve $\sum \bar{x} = 763$). Öğrencilerin “Bütün bitki ve hayvanlar çevrede önemli bir role sahiptir.” ifadesine yüksek oranda katıldıkları hatırlanacak olursa, aslında öğrencilerin tüm canlıların çevre için öneminin farkında oldukları, çıkarıcı bir yaklaşımdan çok doğal dengenin gerektirdiği gibi hareket edilmesinin uygun olduğu şeklinde yorumlanabilir. “İnsanların doğadan sınırsızca faydalanma hakkı vardır.” ifadesi en düşük ikinci ortalamasının oluştuğu ifadedir ($\bar{x} = 2.78$ ve $\sum \bar{x} = 952$). Çalışma grubunun insanların doğadan sınırsızca faydalanma haklarının olmadığı, böyle davranılması halinde insanın hem doğaya hem de dolaylı olarak kendine zarar vereceğini düşündüğü söylenebilir. Bu durum olumlu yönde gelişmiş algının varlığını göstermektedir.

Tablo 7. İlköğretim 4 ve 5. Sınıf Öğrencilerinin Çevreye Yönelik Tutum ve Algı Ölçeği Puanlarına İlişkin Betimsel İstatistikler

Değişken	Alt Boyut	\bar{X}	$\sum \bar{X}$	N	S	%
Sınıf	4	3,73	123,21	156	16,10	46,6
	5	3,57	117,97	187	17,40	53,4
	Toplam	3,65	120,36	343	17,00	100,0
Cinsiyet	K	3,72	122,81	191	16,72	56,8
	E	3,55	117,28	152	16,90	43,2
	Toplam	3,65	120,36	343	17,00	100,0
Ailenin Gelir Durumu	500TL ve Altı	3,61	119,19	32	16,24	9,2
	500-1000TL	3,64	120,09	88	16,10	25,6
	1001-2000TL	3,65	120,42	148	17,59	43,2
	2001TL ve Üzeri	3,67	121,04	75	17,47	22,0
	Toplam	3,65	120,36	343	17,00	100,0
Baba Eğitim Durumu	İlköğretim ve Altı	3,50	115,66	70	17,03	19,6
	Lise	3,68	121,41	170	16,67	50,0
	Üniversite ve Üzeri	3,69	121,81	103	17,13	30,4
	Toplam	3,65	120,36	343	17,00	100,0
Anne Eğitim Durumu	İlköğretim ve Altı	3,63	119,78	152	16,27	44,1
	Lise	3,70	122,01	136	17,36	40,2
	Üniversite ve Üzeri	3,57	117,85	55	17,98	15,7
	Toplam	3,65	120,36	343	17,00	100,0

Tablo 7. İncelendiğinde, çalışma grubunun tutum ve algı puanlarının genel ortalamasının üzerinde olduğu görülmektedir. Sınıf değişkeninin alt boyutları incelendiğinde 4. sınıfların ortalama puanlarının $\bar{X} = 3,73$; $\sum \bar{X} = 123,21$; 5. sınıfların ortalama puanlarının $\bar{X} = 3,57$; $\sum \bar{X} = 117,97$ düzeyinde ve 4. sınıfların 5. sınıflara göre daha olumlu tutum ve algılara sahip olduğu görülmektedir. Cinsiyet değişkeninde ise kızların ($\bar{X} = 3,72$; $\sum \bar{X} = 122,81$), erkeklerden ($\bar{X} = 3,55$; $\sum \bar{X} = 117,21$) daha olumlu düzeyde tutum ve algılara sahip oldukları görülmektedir. Ailenin gelir durumu değişkenine göre öğrencilerin tutum ve algı puanları incelendiğinde ise gelir durumu 2001 TL ve üzeri olan ailelerin çocuklarının en yüksek olumlu tutum ve algı puanına ($\bar{X} = 3,67$; $\sum \bar{X} = 121,04$), diğer alt grupların daha düşük tutum ve algı puanlarına sahip oldukları görülmektedir (500TL ve altı: $\bar{X} = 3,61$; $\sum \bar{X} = 119,19$; 500-1000TL: $\bar{X} = 3,64$; $\sum \bar{X} = 120,09$; 1001-2000 TL: $\bar{X} = 3,65$; $\sum \bar{X} = 120,42$).

Öğrencilerin tutum ve algı puanları ortalamasının ebeveynlerinin eğitim seviyesine göre durumu incelendiğinde ise, babalarının eğitim seviyesi ilköğretim ve altı olan öğrencilerin çevreye yönelik tutum ve algılarının en düşük ($\bar{X} = 3,50$, $\sum \bar{X}$

=115,66); diğer alt grupların ise nispeten yüksek olumlu tutum ve algıya sahip oldukları görülmektedir (lise; $\bar{X} = 3,68$; $\sum \bar{X} = 121,41$ ve üniversite; $\bar{X} = 3,69$; $\sum \bar{X} = 121,81$). Annelerinin eğitim seviyesi lise olan grup en yüksek tutum ve algıya sahip iken ($\bar{X} = 3,67$; $\sum \bar{X} = 119,78$); ilköğretim ve altı olanlar ikinci ($\bar{X} = 3,65$; $\sum \bar{X} = 122,01$), üniversite ve üzeri olanların ise son sırada ($\bar{X} = 3,57$; $\sum \bar{x} = 123,21$) yer aldıkları görülmektedir.

Tablo 8. İlköğretim 4. ve 5. Sınıf Öğrencilerinin Sınıf Düzeylerine Göre Tutum ve Algı Puanlarına İlişkin Tablo

Sınıf	N	\bar{x}	S	sd	t	p*
4. Sınıf	156	123,071	17,0184	341	2,781	0,004
5. Sınıf	187	117,727	18,4349			

* $p < 0.05$

Tablo 8.'de belirtilen sonuçlara göre öğrencilerin çevre konularına ilişkin tutum ve algıları sınıf seviyesine göre anlamlı farklılık göstermektedir [t(341)=2,781,p=0.004<.05]. 4. sınıf öğrencilerinin çevre konularına ilişkin tutum ve algıları ($\bar{x} = 123,21$), 5. sınıf öğrencilerinin çevre konularına ilişkin tutum ve algılarından ($\bar{x} = 117,97$) daha olumludur.

Yapılan araştırmalar incelendiğinde öğrencilerin sınıf düzeyleri ile çevre konularına yönelik tutum ve algıları arasında ilişkinin olduğu sonucuna ulaşan çalışmalar bulunmakta (Külçe, 2005; Atasoy ve Ertürk, 2008; Özpinar, 2009, Aydın ve Çepni 2012; Baş, 2010; Arslanyolu, 2010) ve araştırmayı desteklemektedir. Sınıf seviyelerinin yanısıra farklı sınıf ortamında bulunan öğrencilerin de gerek materyallere erişim gerekse deneysel uygulamalarla çevreye olan tutumları arasında anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılan çalışmalar da bulunmaktadır (Crisp ve Taggart , 2009),

Tablo 9. İlköğretim 4. ve 5. Sınıf Öğrencilerinin Çevre Konularına İlişkin Geliştirdikleri Tutum ve Algıları İle Cinsiyet Faktörüne İlişkin Tablo

Cinsiyet	N	\bar{x}	S	sd	t	p*
Kız	191	122,80	16,72	341	3,028	0,003
Erkek	152	117,27	16,89			

* $p < 0.05$

Tablo 9.'da belirtilen sonuçlara göre öğrencilerin çevre konularına ilişkin tutum ve algıları cinsiyetlerine göre anlamlı farklılık göstermektedir [t(341)=3,028,p=0.003<.05]. Kız öğrencilerin çevre konularına yönelik tutum ve algıları ($\bar{x} = 122,80$), erkek öğrencilere ($\bar{x} = 117,27$) göre daha olumludur. Bağımsız değişkenin bağımlı değişken üzerindeki etkisini görmek için hesaplanan η^2 (eta-kare) korelasyon katsayısı .026 çıkmıştır. Bu değer farklılığın %2,6 oranında cinsiyetten kaynaklandığı şeklinde yorumlanmıştır.

Çeşitli sınıf seviyelerinde yapılan araştırmalar incelendiğinde öğrencilerin cinsiyetleri ile çevre konularına yönelik tutum ve algıları arasında ilişkinin olduğu sonucuna ulaşan araştırmaların (Şama, 2003, Ekici, 2005, Uzun, 2005, Atasoy, 2005, Alp ve diğerleri, 2006, Kaya, Akıllı ve Sezek, 2009, Gökçe ve diğerleri, 2007, Özpinar, 2009, Ek ve diğerleri, 2009, Baş, 2010, Yaşar, Yaşar ve Yalçın, 2012, Aydın ve Çepni, 2012) bulguları kızların erkeklere göre daha olumlu tutumlara sahip olduğu yönündedir ve araştırmayı desteklemektedir. Bunun yanı sıra böyle bir ilişkinin olmadığı yönünde bulgular elde edilen araştırmaların da bulunduğu görülmektedir (Külçe, 2005, Teyfur, 2008, Aydın, 2010; Aydın ve Kaya, 2010, Özsevgeç ve Artun, 2012).

Çalışma grubunun çevreye yönelik tutum ve algı puanlarının ailelerinin gelir durumuna ilişkin betimsel istatistikleri Tablo 10'da verilmiştir.

Tablo 10. Çalışma Grubunun Gelir Durumuna Göre Betimsel İstatistikleri

Gelir Düzeyi	N	\bar{x}	S.S
500TL ve Altı	32	119,1875	16,24100
500-1000TL	88	120,0909	16,09500
1000-2000 TL	148	120,4189	17,58711
2000TL ve Üzeri	75	121,0400	17,47001
Toplam	343	120,3557	17,00126

Tablo 10'da yer alan verilere göre çalışma grubunun ailelerinin gelir durumu ile tutum ve algı puanları arasında doğru orantılı bir artış söz konusudur. Bu artışın istatistiksel olarak anlamlılığını test etmek için oluşturulan ANOVA tablosu aşağıda verilmiştir.

Tablo 11. İlköğretim 4. ve 5. Sınıf Öğrencilerinin Ailenin Gelir Durumuna Göre Tutum ve algı Puanlarına İlişkin Tablo

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F	p
Gruplararası	85,552	3	28,517	,098	,961
Gruplarıçi	98767,055	339	291,348		
Toplam	98852,606	342			

Tablo 11'e göre çalışma grubunun çevreye yönelik tutum ve algı puanlarının ailelerinin gelir durumuna göre farklılaşmadığı görülmektedir [$F_{(3,339)}=0,98$ $p=.961>.05$]. Betimsel istatistikler incelendiğinde ailenin gelir düzeyi arttıkça öğrencilerin tutum ve algı puanlarının da arttığı görülmekle beraber bu sonuç istatistiki açıdan anlamlı bulunmamıştır.

Çeşitli sınıf seviyelerinde yapılan araştırmalar incelendiğinde (Erol, 2005, Gökçe ve Diğerleri, 2007, Kesicioğlu ve Alisinanoğlu, 2010, Özsevgeç ve Artun, 2012); ailenin gelir durumunun öğrencinin çevreye karşı tutumu ile ilişkisinin olmadığı bulgusuna ulaşılmıştır ve bu durum araştırma sonuçlarını desteklemektedir. Külçe (2005), Şama (2003) ve Yılmaz ve diğerleri (2004), Aydın ve Çepni (2012) ise yapmış oldukları çalışmalarda ailenin gelir durumu ile öğrencinin çevreye karşı tutumları arasında

istatistiki açıdan anlamlı bir ilişkinin olduğu, ailenin gelir seviyesi arttıkça öğrencilerin çevreye yönelik tutum ve algı puanlarının arttığı sonucuna ulaşmışlardır.

Tablo 12. Baba Eğitim Düzeyi Faktörüne İlişkin Betimsel İstatistikler

Baba Eğitim Düzeyi	N	\bar{x}	S.S
İlköğretim ve Altı	70	115,6571	17,03184
Lise	170	121,4118	16,66928
Üniversite ve Üzeri	103	121,8058	17,12873
Toplam	343	120,3557	17,00126

Çalışma grubunun babalarının eğitim düzeyi ile çevreye yönelik tutum ve algı puanları arasında istatistiksel anlamlılığı test etmek için oluşturulan ANOVA tablosu aşağıda verilmiştir.

Tablo 13. İlköğretim 4. ve 5. Sınıf Öğrencilerinin Çevre Konularına İlişkin Geliştirdikleri Tutum ve Algıları İle Baba Eğitim Düzeyi Faktörüne İlişkin Tablo

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F	p*
Gruplararası	1951,542	2	975,771	3,42	.034
Gruplariçi	96901,064	340	285,003		
Toplam	98852,606	342			

* $p < .05$

Analiz sonuçları incelendiğinde çalışma grubunun çevreye yönelik tutum ve algı puanlarının babalarının eğitim düzeyine göre farklılaştığı görülmektedir [$F_{(2-340)}=3,424$ $p=.034 < .05$]. Farklılığın kaynağını bulmak için Lsd testi yapılmış ve sonuç tablolar halinde aşağıda sunulmuştur.

Tablo 14: Baba Eğitim Düzeyi Farklılığına İlişkin Lsd Tablosu

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F	p*	Lsd**
Gruplararası	1951,542	2	975,771	3,424	,034	2-1, 3-1
Gruplariçi	96901,064	340	285,003			
Toplam	98852,606	342				

* $p < .05$

**1. İlköğretim 2. Lise 3. Üniversite ve üzeri

Analiz sonuçları incelendiğinde çalışma grubunun babalarının eğitim düzeyi ile çevreye yönelik tutum ve algı puanları arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir [$F_{(2-340)}=3,424$ $p=.034 < .05$]. Farklılığın kaynağını bulmak için Lsd testi yapılmış ve lise ile ilköğretim ve altı arasında lise lehine, üniversite ile ilköğretim ve altı arasında üniversite lehine farklılık olduğu görülmüştür. Betimsel istatistiklere

bakıldığında da baba eğitim seviyesi yükseldikçe öğrencilerin çevreye yönelik tutum ve algı puanlarının yükseldiği görülmektedir.

Etki büyüklüğünü görmek için η^2 katsayısı hesaplanmış ve .020 değerine ulaşılmış, farklılığın %2 oranında babanın eğitim düzeyinden kaynaklandığı tespit edilmiştir.

Çeşitli sınıf seviyelerinde yapılan araştırmalar incelendiğinde bazı çalışmalar araştırma sonuçlarını desteklerken (Şama, 2003, Erol,2005; Uzun, 2005, Özpınar, 2009; Baş, 2010, Aydın ve Çepni, 2012) bazı araştırmalar da baba eğitim düzeyi ile çevre konularına yönelik tutum ve algı arasında bir ilişki saptayamamıştır (Külçe, 2005, Tecer, 2007, Ek ve diğerleri, 2009, Taycı Ünal, 2009, Kesicioğlu ve Alisinanoğlu, 2010, Özsevgeç ve Artun, 2012).

Tablo 15. Anne Eğitim Düzeyi Faktörüne İlişkin Betimsel İstatistikler

Anne Eğitim	N	\bar{x}	S.S
İlköğretim ve Altı	152	119,7763	16,26690
Lise	136	122,0147	17,35639
Üniversite ve Üzeri	55	117,8545	17,98087
Toplam	343	120,3557	17,00126

Çalışma grubunun annelerinin eğitim düzeyi ile çevreye yönelik tutum ve algı puanları arasında istatistiksel anlamlılığı test etmek için oluşturulan ANOVA tablosu aşağıda verilmiştir.

Tablo 16. İlköğretim 4 ve 5. Sınıf Öğrencilerinin Çevre Konularına Yönelik Geliştirdikleri Tutum ve Algıları İle Anne Eğitim Düzeyi Faktörüne İlişkin Tablo

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F	p
Gruplararası	769,405	2	384,702	1,334	,265
Gruplarıçi	98083,202	340	288,480		
Toplam	98852,606	342			

Analiz sonuçları incelendiğinde çalışma grubunun annelerinin eğitim düzeyi ile çevre konularına yönelik tutum ve algı puanları arasında anlamlı bir ilişkinin bulunmadığı görülmektedir [$F_{(2,340)}=1,334$ $p=.265>05$]. Betimsel istatistikler değerlendirildiğinde ise anneleri lise mezunu olan katılımcıların çevreye yönelik tutum ve algı puanlarının anneleri üniversite ile ilköğretim mezunu olan katılımcılardan daha olumlu tutum ve algılara sahip oldukları görülmektedir.

Çeşitli sınıf seviyelerinde yapılan araştırmalar incelendiğinde de (Erol, 2005, Gökçe ve diğerleri, 2007, Tecer, 2007, Ek ve diğerleri, 2009) Taycı Ünal, 2009, Aydın ve Çepni, 2012, Kesicioğlu ve Alisinanoğlu, 2010, Özsevgeç ve Artun,, 2012) anne eğitim düzeyi ile çevre konularına yönelik tutum arasında bir ilişki saptanamamıştır. Bu durum araştırma sonuçlarını desteklemektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Çalışma grubunun çevreye yönelik tutumlarına madde bazında bakıldığında en çok katılımın *“Suların kirlenmesi suda yaşayan canlılara da zarar verir “Okulumuzda yapılacak olan çevre temizliği ile ilgili çalışmalarda yer almaktan zevk duyarım” “Denizlerin, göllerin ve nehirlerin nasıl temiz tutulması konusundaki bilgileri öğrenmek isterim”, “Bütün bitki ve hayvanlar çevrede önemli bir role sahiptir”, “Kullanılmış pil, saat, plastik gibi maddeler toprağı kirletir”* ifadelerine olduğu görülmektedir. Araştırmada *“İnsanların et ihtiyacının karşılandığı hayvanlar korunması gereken en önemli türlerdir”* ifadesi ise en düşük aritmetik ortalamaya sahip madde iken *“İnsanların doğadan sınırsızca faydalanma hakkı vardır.”* ifadesi de en düşük ikinci ortalamanın görüldüğü madde olmuştur. En yüksek ve en düşük aritmetik ortalamaya sahip maddelere bakıldığında öğrencilerin çevre konularına yönelik olumlu bir tutum içinde oldukları söylenebilir.

ÇYTÖ puanları baz alınarak elde edilen verilere göre;

- Çevreye yönelik tutum ve algının sınıf seviyesine göre 4. sınıflarda 5. sınıflara göre yüksek ve bu sonucun istatistiki açıdan anlamlı olduğu,
- Çevreye yönelik tutum ve algının öğrencilerin cinsiyetine göre kızlarda erkeklere göre yüksek ve bu sonucun istatistiki açıdan anlamlı olduğu,
- Çevreye yönelik tutum ve algının öğrencilerin ailelerinin gelir durumuna göre istatistiki açıdan anlamlı bir farklılık göstermediği,
- Çevreye yönelik tutum ve algının öğrencilerin babalarının eğitim düzeyine göre istatistiki açıdan anlamlı bir farklılık gösterdiği, ancak farklılığın kaynağının tespit edilemediği,
- Çevreye yönelik tutum ve algının öğrencilerin annelerinin eğitim düzeyine göre istatistiki açıdan anlamlı bir farklılık göstermediği sonuçlarına ulaşılmıştır.

ÇYTÖ değerlendirildiğinde öğrencilerin genel olarak olumlu tutum ve algılara sahip olduğu, olumlu maddeleri destekleyip, olumsuz maddeleri desteklemedikleri sonucuna ulaşılmıştır.

Öneriler,

Yapılan literatür taraması ve uygulama sonuçlarına dayanılarak araştırmayla ilgili şu önerilerde bulunulabilir.

- Öğrencilerin çevreye konularına yönelik tutum ve algılarının sınıf seviyesine göre farklılık gösterdiği sonucundan hareketle bu farklılığın nedenlerinin araştırıldığı çalışmalar yapılmalıdır.

- Öğrencilerin çevreye konularına yönelik tutum ve algılarının öğrencilerin cinsiyetlerine göre farklılık gösterdiği sonucundan hareketle bu farklılığın nedenlerinin araştırıldığı çalışmalar yapılmalıdır.
- Öğrencilerin çevreye konularına yönelik tutum ve algılarının öğrencilerin ailelerinin gelir durumuna göre farklılık gösterdiği sonucundan hareketle bu farklılığın nedenlerinin araştırıldığı çalışmalar yapılmalıdır.
- Öğrencilerin çevreye konularına yönelik tutum ve algılarının öğrencilerin babalarının eğitim düzeyine göre farklılık gösterdiği sonucundan hareketle bu farklılığın nedenlerinin araştırıldığı çalışmalar yapılmalıdır.

2004 yılında yayınlanan Türkiye Çevre Atlası'na göre Türkiye'de çevre sorunlarının ana nedenlerinden birisi bilgi edinme ve bilinçlenmede karşılaşılan eksikliklerdir. Bu nedenle çevre eğitiminin temel hedefi, toplumun tüm kesimlerini çevre konusunda bilinçlendirmek, olumlu ve kalıcı davranış değişikliği kazandırıp, aktif katılım sayesinde yaşanabilir bir çevre ortamı sağlamak olmalıdır. (Çevre ve Orman Bakanlığı, 2011)

Özellikle ilköğretim döneminde verimli bir çevre eğitimi, öğrencilerin kişilik gelişiminde önemli bir döneme rastladığı için, bu konuda bir tutum geliştirme sürecine olumlu etkiye bulunacaktır. Bu anlamda öğrencilerin bilişsel seviyeleri doğrultusunda okulöncesinde oyun etkinliklerinden başlanabilir. Oyunlarda kullanılacak malzemeler sınıfta bulundurulmalıdır. Örneğin hayvan figürleri, doğa ile ilgili bulmacalar, maskotlar, çocuklara uygun bahçe aletleri seti, doğaya ilişkin pullar, basit kamp malzemeleri vb gibi. Sınıf dışı faaliyetlerde de çocuklara deney ve gözlem yapmaları için fırsat verilmelidir. Örneğin; toprağı kazma, topraktaki böcekleri, solucanları ve biyolojik dünyayı keşfetme, bitki toplama, deniz kabukları koleksiyonu yapma gibi faaliyetlere çocuklar özendirilmelidir (Başal, 2005).

Eğitim sisteminde yapılan reformlar ve çevreye yönelik sistemli eğitim programlarına rağmen, öğrencilerinin çevreye yönelik tutumlarında tüketim kültürü, çevresel suçlar ve teknolojik ilerleme gibi unsurlar daha etkili olabilmektedir (Kilbourne ve Lewis, 2010). Buna rağmen çevresel tutumların eğitim süreçleri ile şekillenebileceğini (Evans, Brauchle, Haq, Stecker ve Wong, 2007). belirten çalışmalar da bulunmaktadır. Özellikle sürdürülebilir kalkınmaya yönelik çalışmalarda çocukların eğitim süreçlerinde deneyimsel olarak öğrendikleri bilgileri içselleştirmeleri (Sterling 2010), eğitim süreçlerini çok bilinçli olarak takip etmeseler dahi, süreç sonunda çevreye olan duyarlılıklarının farklılaşabilmesi mümkün olabilmektedir (Kyoung, Kim, Airey ve Szivas, 2011).

Kamuoyunda da çevre bilincinin geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması amacıyla ulusal ve bölgesel bazda çevrenin korunması, bozulan çevre değerlerinin yeniden kazandırılması, doğal kaynakların rasyonel kullanımı ve çevre kirliliğinin önlenmesi konularında halkın katılımını sağlamak için kamu kurum ve kuruluşları, sivil toplum

kuruluşları, yerel yönetimler ve basın yayın kuruluşları ile işbirliği sağlanması ve ortak çalışmalar yapılması kaçınılmazdır (Çevre ve Orman Bakanlığı, 2011: 456).

KAYNAKÇA

- AKKURT, N. (2007). Aktif Öğrenme Tekniklerinin Lise 1. Sınıf Öğrencilerinin Ekoloji Ve Çevre Kirliliği Konusunu Öğrenme Başarılarına Ve Çevreye Yönelik Tutumlarına Etkisi, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- ALIM, M. (2006). Avrupa Birliği Üyelik Sürecinde Türkiye’de Çevre ve İlköğretimde Çevre Eğitimi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 14(2), 599-616.
- ALP, E., ERTEPINAR, H., TEKKAYA, C. ve YILMAZ, A. (2006). “İlköğretim öğrencilerinin çevreye yönelik tutum ve bilgileri üzerine bir çalışma”. VII. *Ulusal Fen Bilimleri ve Matematik Eğitimi Kongresi Özetler Kitabı*. Ankara: Palme Yayıncılık, 110.
- ARSLANYOLU, K. (2010). İlköğretim Öğrencilerinin Çevreye Karşı Tutumlarının Çoklu Zeka Kuramına Göre İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzincan.
- ATASOY, E. (2005). Çevre İçin Eğitim: İlköğretim Öğrencilerinin Çevresel Tutum Ve Çevre Bilgisi Üzerine Bir Çalışma. Doktora tezi. Uludağ üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.
- ATASOY, E. ve ERTÜRK, H. (2008). “İlköğretim Öğrencilerinin Çevresel Tutum Ve Çevre Bilgisi Üzerine Bir Alan Araştırması”. *Erzincan Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10-1.
- AYDIN, F. ve ÇEPNİ, O. (2012). “İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinin Çevreye Yönelik Tutumlarının Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi (Karabük İli Örneği)”. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18, 189-207.
- AYDIN, F. ve KAYA H. (2010). “Sosyal Bilimler Lisesi Öğrencilerinin Çevre Duyarlılıklarının Değerlendirilmesi”. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 24, 229-257
- AYDIN, G. (2010). Fen-Teknoloji-Toplum-Çevre Öğrenme Alanının Çevre Bilinci Kazandırmasına İlişkin Sınıf Öğretmenlerinin görüşleri. Yüksek lisans tezi. Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- AYVAZ, Z. (1998). *Çevre Eğitime Giriş, Çevre Eğitimi*. İzmir: Merkezi Yayınları.

- BAŞ, M. (2010). İlköğretim Öğrencilerinin Çevreye Karşı Tutumlarının Değerlendirilmesi. Yüksek Lisans Tezi, Ortadoğu Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Bilimler Enstitüsü, Ankara
- BAŞAL, H. A. (2005). "Çocuklarda Çevre Bilinci ve Duyarlılığının Geliştirilmesi", *I. Ulusal Erciyes Sempozyumu*.
- BÜYÜKÖZTÜRK, Ş., ÇAKMAK, E.K., AKGÜN, Ö.E., KARADENİZ, Ş. ve DEMİREL, F. (2009). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- ÇABUK, B. ve KARACAOĞLU, C. (2003). "Üniversite Öğrencilerinin Çevre Duyarlılıklarının İncelenmesi". *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 36.
- ÇEVRE VE ORMAN BAKANLIĞI. (2011). *Ulusal İklim Değişikliği Strateji Belgesi 2010-2020*, Ankara.
- CRISP, G., NORA A. and TAGGART, A. (2009). Student Characteristics, Pre-College, College, and Environmental Factors as Predictors of Majoring in and Earning a STEM Degree: An Analysis of Students Attending a Hispanic Serving Institution. *American Educational Research Journal*, 46: 924.
- DEMİRCİ, C. ve ÇENGELCI, E. (2011) "İlköğretim 6. ve 7. Sınıf Fen ve Teknoloji Dersi Öğretim Programının İçeriğine ve Öğrenme-Öğretme Süreçlerine İlişkin Öğretmen Görüşleri". *ESOGÜ Eğitim Fakültesi Dergisi*.
- DENİŞ, H. ve GENÇ, H. (2010). İlköğretim Sekizinci Sınıf Öğrencilerinin Yaşadıkları Çevrede Bulunan Milli Parklara Yönelik Tutumlarının Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi (Isparta İli Örneği). *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 1, 9
- EK, H.N., KILIÇ, N, ÖGDÜM, P., DÜZGÜN, G. ve PEKER, S. (2009). "Adnan Menderes Üniversitesinin Farklı Akademik Alanlarında Öğrenim Gören İlk ve Son Sınıf Öğrencilerinin Çevre Sorunlarına Yönelik Tutumları ve Duyarlılıkları". *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 17(1) 125-136.
- EKİCİ, G. (2005). "Lise öğrencilerinin çevre eğitimine yönelik tutumlarının incelenmesi". *Eğitim Araştırmaları*. 18, 71-83
- EROL, G. H.(2005). *Sınıf Öğretmenliği İkinci Sınıf Öğrencilerinin Çevre ve Çevre Sorunlarına Yönelik Tutumları*. Yüksek lisans tezi. Pamukkale Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Isparta
- ERTEN, S. (2004). "Çevre Eğitimi Ve Çevre Bilinci Nedir, Çevre Eğitimi Nasıl Olmalıdır?". *Çevre ve İnsan Dergisi*, Ankara: Çevre ve Orman Bakanlığı Yayın Organı. 65/66. 2006/25.
- EVANS, G., BRAUCHLE, G., HAQ, A., STECKER, R. ve WONG, K. (2007). "Young Children's Environmental Attitudes and Behaviors". *Environment and Behavior*, 39: 635.

- GÖKÇE, N., KAYA, E., AKTAY, S. ve ÖZDEN, M. (2007). "İlköğretim Öğrencilerinin Çevreye Yönelik Tutumları". *İlköğretim Online*, 6 (3).
- GÖKMEN, A. (2008). *Bilgisayar Destekli Çevre Eğitiminin Öğretmen Adaylarının Madde Döngüleri Konusundaki Başarılarına Etkisi*. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Ortaöğretim Fen Ve Matematik Alanları Eğitimi Anabilim Dalı Biyoloji Eğitimi Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- GÜNEY, E. (2003). *Çevre ve İnsan (Toplum Doğa İlişkileri)*. İstanbul: Çağatay Kitapevi.
- İNAL, K.(2004). *Eğitim ve İktidar: Türkiye’de Ders Kitaplarında Demokratik ve Milliyetçi Değerler*. Ankara: Ütopya Yayınları.
- İNCEOĞLU, M.(2010). *Tutum, Algı ve İletişim*. İstanbul: Beykent Üniversitesi.
- JIYANG, D., WALKER, J. VE SWINNERTON, G.(2006). "A Comparison of Environmental Values and Attitudes Between Chinese in Canada and Anglo-Canadians". *Environment and Behaviour*, January 38 1, 22-47.
- KARASAR, N.(2007). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Nobel Yay.
- KAYA, E., AKILLI, M. VE SEZEK F. (2009). "Lise Öğrencilerinin Çevreye Karşı Tutumlarının Cinsiyet Açısından İncelenmesi". *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9, 18, 43-54.
- KAYA, R., ALEMDAR, K.(1993). *Kitle İletişiminde Temel Yaklaşımlar*, İstanbul: Savaş Yay.
- KEMMELMEIER, M., KRÓL G. & KIM, Y. (2002). "Values, Economics, and Proenvironmental Attitudes in 22 Societies". *Cross-Cultural Research*, 36: 256.
- KESİCİOĞLU, O.S.VE ALİSİNANOĞLU, F. (2009). "Aylık Çocukların Çevreye Karşı Tutumlarının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi". *Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10(3), 37-48.
- KILBOURNE, W. & LEWIS A. (2001). "A Multinational Examination of the Role of the Dominant Social Paradigm in Environmental Attitudes of University Students". *Environment and Behavior*, 33: 209.
- KÜLÇE, C. (2005). *İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinin Fen Bilgisi Derslerine Yönelik Tutumları*. Yüksek Lisans Tezi, Pamukkale Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Denizli.
- KYOUNG, A., KIM, J., AİREY D. AND SZİVAS, E.(2011) "The Multiple Assessment of Interpretation Effectiveness: Promoting Visitors' Environmental Attitudes and Behaviour", *Journal of Travel Research*, 50: 321.

- MEINHOLD, J.L. VE MALKUS, A.J. (2005). "Adolescent Environmental Behaviors : Can Knowledge, Attitudes, and Self-Efficacy Make a Difference?" *Environment and Behavior*, 37: 511.
- MORGİL. T. (1990). Ülkemizde Fen Eğitimi, Sorunlar ve Öneriler. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5.
- ÖZDEMİR, U.(2010). "Doğa Deneyimine Dayalı Çevre Eğitiminin İlköğretim Öğrencilerinin Çevrelere Yönelik Algı Ve Davranışlarına Etkisi". *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 27, 125-138.
- ÖZPINAR, D. (2009). İlköğretim 4. ve 5.Sınıf Öğrencilerinin Çevre Sorunları Hakkındaki Görüşleri. Yüksek Lisans Tezi. Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyon.
- ÖZSEVGEC, T., ARTUN, H. (2012). "İlköğretim Öğrencilerinin Çevreye Yönelik Tutumlarına Etki Eden Faktörlerin Değerlendirilmesi". http://kongre.nigde.edu.tr/xufbmek/dosyalar/tam_metin/pdf/2432-30_05_2012-18_57_24.pdf, (Erişim Tarihi 08.12.2012).
- ÖZTÜRK, Z. (2010). Sosyo-Ekonomik ve Demografik Faktörlerin Çevresel Sorunların Algılanması ve Çevre Duyarlılığı Üzerine Etkileri. Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.
- ŞAMA, E. (2003). "Öğretmen Adaylarının Çevre Sorunlarına Yönelik Tutumları". *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 23, 2. 99-110.
- STERLING, S. (2010). Sustainable education putting relationship back into education. *Learning and Change*.
- TAYCI ÜNAL,F.(2009). İlköğretim öğrencilerinin çevresel tutum, bilgi,duyarlılık ve aktif katılım düzeylerinin belirlenmesi üzerine bir çalışma. Yüksek lisans tezi. Namık Kemal Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Tekirdağ
- TECER, S. (2007). Çevre İçin Eğitim: Balıkesir İli İlköğretim Öğrencilerinin Çevresel Bilgi, Tutum, Duyarlılık ve Aktif Katılım Düzeylerinin Belirlenmesi Üzerine Bir Çalışma. Yüksek Lisans Tezi, Zonguldak Karaelmas Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Zonguldak.
- TEYFUR, E.(2008). "İlköğretim Öğrencilerinin Akademik Başarılarının ve Çevre Kulübü Çalışmalarının Çevreye Yönelik Tutumlarına Olan Etkisi (İzmir Örneği)". *Ege Eğitim Dergisi*, , (9)1, 131-149.
- TÜKÇEV. (2012). Çevre Eğitimi. <http://www.tukcev.org.tr/faaliyetlerimiz/cevre/cevre-egitimi>, (Erişim tarihi:10.11.2011).
- UZUN, N.(2007). Ortaöğretim Öğrencilerinin Çevreye Yönelik Bilgi Ve Tutumları Üzerine Bir Çalışma. Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

- YAŞAR, Z., YAŞAR, E., YALÇIN, N.(2012). “İlköğretim 7. Sınıf Öğrencilerinin Çevreye Yönelik Tutumlarının Fen Ve Teknoloji Dersi Başarıları Açısından İncelenmesi”. http://kongre.nigde.edu.tr/xufbmek/dosyalar/tam_metin/pdf/2344-30_05_2012-09_27_11.pdf (Erişim Tarihi 11.12.2012).
- YILDIRIM, A., ŞİMŞEK, H. (2008). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yay.
- YILDIZ, Y.(2006). *Örgüt Kültürü Oluşumunda Örgütsel İletişimin Rolü: Gaziantep Büyükşehir Belediyesinde Bir Uygulama*. Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gaziantep.
- YILMAZ, Y.D. (2006). *İlköğretimde Çevre Eğitimi İçin Yöntem Geliştirme*, Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- YILMAZ, O., BOONE, W. & ANDERSEN, H. O. (2004). “Views of elementary and middle school Turkish students toward environmental issues”. *International Journal of Science Education*. 26(12): 1527-1546.